

za svoje težave. Zato je *Bombonček za dedija Edija* gotovo zelo dobrodošla novost na slovenskem literarnem trgu.

V splošnem je način, kako avtorji prikazujejo staranje in starost v svojih delih za otroke, bistveno pogojen z družbenim in kulturnim okoljem, v katerem ustvarjajo. Tako na primer, kot sem pisala v svojem prispevku *Prikaz biološkega staranja v mladinski literaturi (Otrok in knjiga*, št. 91, 2014), avtorji slikanic, izdanih v Veliki Britaniji, v svoje prikaze starostnikov pa tudi staranja in smrti le redko vključujejo fiziološke znake staranja, kar je, kot ugotavlja tudi vodilni britanski znanstvenik s področja staranja Tom Kirkwood, predvsem posledica širšega družbenega strahu pred realnim staranjem in smrtjo. Po drugi strani pa so starostniki v švedskih knjigah za otroke prikazani mnogo bolj kompleksno, presegajo stereotype in starost je le ena izmed njihovih lastnosti, hkrati pa se avtorji ne izogibajo prikazovanju fizioloških znakov staranja. Slovenski literarni prostor je tu specifičen, saj ga ne krojijo le dela domačih avtorjev, temveč v veliki meri tudi prevodi. Tako imajo izjemno pomembno vlogo tudi uredniki in njihova potencialna zacementiranost v lokalnem okolju. Pogled čez planke tako prinaša tudi širše zrcalo realnosti naših otrok. Honzkov svet, pa čeprav originalno češki, bo nedvomno kompleksno nagovoril tudi slovenske bralce.

Tako kot vse kakovostne knjige je *Bombonček za dedija Edija* knjiga več linij: je zgodba o toplih družinskih odnosih, o zabavnih dogodivščinah Honzka in dedija Edija, o odraščanju, pa tudi o alzheimerjevi bolezni. Knjiga za samostojno branje, ki prinaša nekoliko več hihitanja, ali pa knjiga za skupinsko branje, ki se razvije v pogovor, tudi o temah, o katerih sicer z mladimi težje spregovorimo.

Tina Bilban

NOVA ZNANSTVENA MONOGRAFIJA DRAGICE HARAMIJA

Dragica Haramija: *Vloga živali v mladinski književnosti*. Franc-Franc, 2015

Dragica Haramija, redna profesorica za mladinsko književnost na Filozofski fakulteti in Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru, je pri založbi Franc-Franc v Murski Soboti izdala novo knjigo, znanstveno monografijo z naslovom *Vloga živali v mladinski književnosti* (2015). Plodovita avtorica, poleg Igorja Saksida najpomembnejša slovenska poznavalka mladinske književnosti (Saksida, eden od recenzentov njene knjige, jo na zadnji platnici knjige označi celo za prvo ime kritiškega vrednotenja in raziskovanja slovenskega in tujega mladinskega pripovedništva pri nas), se v novi študiji pogloblja v literarne upodobitve živali.

Proučevanja se loteva temeljito, natančno in poglobljeno, saj se celo glede poznavanja živalskih vrst povezuje s strokovnjaki s tega področja. V preglednem uvodu predstavi metodologijo, strokovno terminologijo na področju mladinske književnosti, vpliv ilustracij na zgodbe, biološko sistematiko in mladinsko animalistično književnost oziroma književno animalistiko.

Ker je pestrost literarnih oblik, tem in motivov, ki so povezani z živalmi, v mladinski književnosti zelo raznovrstna in obširna, avtorica v posameznih segmentih preučevanja obravnava kakovostna slovenska literarna dela, v katerih so živali glavni literarni liki. Pri tem upošteva literarnozgodovinsko načelo, s katerim pokaže, kako se je razvijala vloga živali v mladinskem leposlovju in v leposlovno-informativnih knjigah. Poudarja, da je sodobna mladinska književnost presegla zgolj vzgojni in poučni namen, animalistika nima več zastraševalne funkcije, živali so večinoma prija-

zne, obarvane precej humorno, pogosto pa zrcalijo tudi odnose in digljanja v sodobni družini. Najpogostejše književne vrste, v katerih se pojavijo živali, so otroška poezija, pravljica, basen in povedka v obliki kratke proze, veliko zgodb je izdanih v slikaniški obliki.

Prispevek Dragice Haramija je izviran, inovativen, celovit in problemski, v teoretičnih izhodiščih pa izhaja tudi iz vsebinskih in formalnih opredelitev drugih strokovnjakinj in strokovnjakov. Na primer iz literarnozgodovinskega principa preučevanja mladinske književnosti, v katerega jo je uvedla profesorica Alenka Glazer, ki se je ukvarjala tudi s periodizacijo te literature ter izpostavila kanonske avtorje in njihova besedila. Haramija se nasloni tudi na teoretična spoznanja Marjane Kobe, Jožice Čeh Steger, Matjaža Kmecla.

Dragica Haramija opravi temeljito analizo živali v mladinski poeziji, tako ljudski kot avtorski, v mladinski prozi (realistični in fantastični, krajši in daljši), v mladinski dramatik in v literarno-informativnih besedilih. V slovenski književnosti se lik živali pojavlja že od ljudskega slovstva, po notranji zgradbi tovrstne pesmi sodijo lahko v lirsko ali epsko mladinsko poezijo. Razmerje med človekom in živaljo skoraj nikoli ni antropocentrično, celo nasprotno, otroci in živali so drug do drugega pogosto prijateljski. Sodobna otroška avtorska poezija se približuje nonsensu (Barbara Simoniti ga pojasnjuje kot zelo duhovit literarni žanr, ki se igra z jezikovnimi možnostmi in s spreminjanjem pomenskih odnosov, ne pa s smislom), vsebuje humorne prvine in jezikovne igre. Otrok kot lirski subjekt vstopa v sodelovanje z živaljo, kar pomeni medsebojno vplivanje.

V prozi so živali posrednice pri spoznavanju človeške družbe in razmerij med ljudmi. Ohranjajo lahko svoje naravne lastnosti ali pa imajo popolnoma antropomorfno držo in preslikavajo člo-

veško družbo na živalski svet. Izvirne mladinske dramatike z živaljo kot glavnim likom ni veliko.

Teoretičarka poleg znanstvene analize, sinteze, refleksije in slogovne razčlenbe izreka tudi vrednostne sodbe, iz katerih je mogoče razbrati njen osebni odnos do literarnega pisanja za otroke in mladostnike. Tako pri Anici Černejevi omeni, da v njeni literaturi najdemo zanimiv in pester živalski svet, Kosovelovo pesem *Sonček boža...* uvršča med najprepoznavnejše slovenske animalistične pesmi, njegov *Večer* pa je po njeni oceni ena najlepših uspavank z opisom narave oziroma idilične tišine in miru, ki se porajata pred nočjo. O Danetu Zajcu zapiše, da nežnost, s katero se pesnik obrača k bralcu, presunljivo dokazuje njegovo željo, da bi bil svet vsem otrokom prijazen. Med pesmimi Ervina Fritza omeni dve najbolj zabavni ljubezenski pesmi, druga je na primer napisana kot sms sporočilo. Lilo Prap (Lilijano Praprotnik Zupančič) ima za svetovno priznano ustvarjalko avtorskih slikanic, ki ji uspeva vpeljati popolno povezanost likovnega in besednega izraza, ker vsak od njiju daje bralcu pomemben del vsebinske informacije. Pesmi Matjaža Pikala so po teoretičarčinem mnenju prikupne, Anja Štefan pa izvrstna avtorica poezije za najmlajše, saj je njen pesniški svet svojevrsten, lirsko izčiščen in svet vrednot – dobrote, ljubezni do sveta in otroške prvinske razigranosti. V slikanici Ferija Lainščka *Pesmi o Miški in Belamiški* je mišja družba predstavljena antropomorfno, ob branju se razpre »...vznemirljiva in pesniško mojstrsko izpeljana zgodba, vredna velikega pripovedovalca, zgodba o ljubezni, bogu, izločenosti, srčnem trpljenju in sreči«. (str. 84) V tej nagrajeni knjigi gre po avtoričinem mnenju za pesniško in poetično idejno prepričljivo izpeljan motiv, ki prav zaradi svoje klasične in nadčasovne strukture zahteva

pesniško veččino, empatijo in predvsem nikoli razumljeno pesnikovo vero v moč ljubezni in svobode.

Dragica Haramija v mladinski književnosti o živalih ugotavlja skupne lastnosti, prikazuje njihovo vlogo v dogajalnem času in prostoru, išče povezanost med ljudmi in živalmi, se zamisli nad živalmi kot ljubkovalnimi igračkami in tistimi, ki ohranjajo svoje naravne značilnosti, nad domačimi in tujerodnimi. Pri tem kot poznavalka stilistike in različnih literarnih pisav prodira v jezikovne oblike in izrazne možnosti, preučuje ritem, rime in moč verzov, prav tako pa se strokovno loteva tudi jezikovne izvirnosti in večplastnosti proznega pisanja

Preseganje vzgojne funkcije mladinske književnosti ne pomeni, da mora ugasniti tudi etično sporočilo. V znanstveni monografiji *Vloga živali v mladinski književnosti* je očitna humana naravnost. Dragica Haramija sklene miselno bogato in sporočilno večstransko knjigo z besedami: »Domišljija lahko splete najlepša in najbolj dragocena prijateljstva in ustvari prijazne svetove za izmišljene in resnične živali.« (str. 285) Avtorica omeni postopnost pridobivanja pravic živali in njihovo zaščito v okviru zakonskih možnosti, kar je pogosto vsaj posredno izraženo tudi v otroški in mladinski književni animalistiki.

Marija Švajncer

DESETNICA 2016

Desetnica je nagrada za otroško in mladinsko književnost, ki jo podeljuje Društvo slovenskih pisateljev za uveljavljanje izvirnega otroškega in mladinskega leposlovja. Nagrada je podeljena v mesecu maju za obdobje zadnjih treh let. Tudi letos je izbor iz *Priročnikov za branje kakovostnih mladinskih knjig* Mestne knjižnice Ljubljana, Pionirske – centra za mladinsko književnost in knjižničarstvo, pripravila strokovna sodelavka žirije za desetnico, redna prof. dr. Dragica Haramija. Na seznamu Pionirske je bilo 739 knjig, od tega je pogojem pravilnika o podeljevanju desetnice ustrezalo 83 del.

O nominiranih delih oziroma avtorjih je nato odločala žirija v sestavi: Klarisa Jovanović, Jana Kolarič (predsednica), Polonca Kovač, Ifigenija Simonovič ter Suzana Tratnik.

Žirija je najprej izbrala 10 finalistov, ki jih navajamo po abecednem redu avtorjev:

- Dekleva, Milan: *Skrivalnice*. Morfemplus, 2015.
- Kermauner, Aksinja: *Bela kot galeb*. Morfem, 2014.
- Makarovič, Svetlana: *Kuzma, trinajsti škrat*. Mladinska knjiga, 2014.
- Möderndorfer, Vinko: *Pesmi in pesmičice*. Mladinska knjiga, 2015.
- Moškrič, Marjana: *Sanje o belem štrpedu*. Franc-Franc, 2015 (Knjižna zbirka Mega).
- Pikalo, Matjaž: *Rdeča raketa: fant, ki se je smejal življenju*. Ebesede, 2015.
- Rozman, Andrej: *Predpravlje in popovedke*. Mladinska knjiga, 2015.
- Šinigoj, Damijan: *Iskanje Eve*. Založba Miš, 2014.
- Štefan, Anja: *Še sto ugank*. Mladinska knjiga, 2014.
- Zupan, Dim: *Jaz, Franci Grdi*. Založba Miš, 2014.